СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

БЪЛГАРСКАТА ИНДУСТРИЯ – ТРИДЕСЕТ ГОДИНИ ПО-КЪСНО

Проф. д-р Анета Денева
СА „Д. А. Ценов“

***Резюме**: Пътят на българската индустрия през последните три десетилетия не беше лесен и гладък. Нейното развитие премина буквално от „осанна“ до „разпни я“. От водещ отрасъл на икономиката в средата на 80-те години на миналия век тя съкрати с повече от 45% обема на своето производство в началото на 90-те години. Индустриалният отрасъл премина през мъчително и бавно преструктуриране, през значително съкращаване на броя на действащите предприятия и драстична промяна в техния размер. Независимо от това обаче именно той се превърна в гръбнак на българската икономика.*

Индустрията ни тридесет години по-късно е гарант на макроикономическата стабилност на българската икономика.

***Ключови думи**: икономика, индустрия, преструктуриране, асиметрия.*

***JEL**: L52, L53, L60.*

BULGARIAN INDUSTRY - THIRTY YEARS LATER

Prof. Aneta Deneva, PhD
D. A. Tsenov Academy of Economic – Svishtov
a.deneva@uni-svishtov.bg.

Abstract: *The path of Bulgarian industry in the last three decades has not been easy and smooth. Her development went from literally "heavenly" to "crucify" her. From a leading sector of the economy in the mid-1980s, it reduced more than 45% of its output in the early 1990s. The industrial sector has go through a painful and slow restructuring, a significant reduction in the number of operating enterprises and a drastic change in their size. Nevertheless, it has become the spine of the Bulgarian economy.*

Thirty years later our industry is a guarantee of the macroeconomic stability of the Bulgarian economy.

Keywords: *economics, industry, restructuring, asymmetry.*

JEL: *L52, L53, L60.*

Независимо, че началото на българското индустриално производство се свързва традиционно с името на Добри Желязков (Фабрикаджията) и построената от него през 1834 г. в гр. Сливен текстилна

фабрика, то историческите сведения са основание корените на това производство да се търсят много по-назад във времето. Първите наченки са описани в хроники и летописи от далечната 1348 г. (Денева, 2013. с. 23) и са свързани с обособяването на особена група селяни, наречени „техникари“. Безспорен факт обаче е, че същинската организация и изграждане на българската индустрия се осъществява значително по-късно, едва в края на XIX-ти век. Първият закон за развитието на родната промишленост от 1893 г. и приетият само няколко години по-късно през 1895 г. Закон за насърчаване на местната индустрия поставят основите на тази индустрия (Денева, А. 2019).

От тогава до днес пътят на българското индустриално производство е белязан от множество трудности, грешки, но и безспорни успехи. С най-бурни темпове то се развива след 70-те години на миналия век. Именно през този период са отбелязани едни от челните постижения на индустрията когато страната ни се нарежда на 20-то и 30-то място в света по някои от основните показатели на глава от населението, а производството на електро- и мотокари, електротелфери и други видове комплексно оборудване е в първата десетка (Денева, А. 2013, с. 34).

За съжаление само няколко години по-късно в края на 80-те години в българската икономика и в частност българската индустрия, започват да се наблюдават първите признаци на криза и забавяне на темповете. Възникналите обективни диспропорции предизвикват кардинални промени в икономиката. Премина се към коренно различен принцип на функциониране – пазарния и към разработването и приемането на нова нормативна регламентация. Всичко това бе съпътствано от влошаване на икономическите показатели. Отрасълът, който най-много бе повлиян от тези процеси бе именно индустрията.

*

* *

В началото на т. нар. „преходен период“ най-негативните процеси се наблюдават в индустрията. Само за няколко години от 1990 до 1993 г. по съпоставими цени намаляването на обема на индустриалното производство е с 45%. Най-ниската точка е достигната през 1993 г., когато производството е едва 51, 5% от това през 1989 г. (Денева, 2013. с. 35). На практика само за тези три години българската индустрия се връща с двадесет години назад. Подобна регресия съвсем основателно поставя въпроса за необходимостта от преструктуриране на икономиката. Още в началото на 90-те години паралелно със стартирането на

процесите на приватизация се появяват в икономическото пространство и първите тези за тотално преструктуриране на икономиката и промяна на нейната обща структура. Липсва консенсус по въпроса, кой отрасъл да бъде водещ. Мненията са твърде противоположни. За част от българските икономисти това е селското стопанство, което има своите над 100 годишни традиции и история. За първи път по време на дискусията се издига тезата и за засилване ролята на услугите и превръщането им във водещ отрасъл. Не са малко и привържениците за запазване на мястото на индустрията. Аргументите им са свързани с особената важност на промишлеността за икономиката. Именно инвестициите в индустрията в съответствие с теорията на Тофлър за третата вълна, са от решаващо значение за развитието на всяка национална икономика (Дочев, И. и др., 1995., с. 3.).

Последвалите икономически процеси са безспорно доказателство за водещата роля и място на индустрията в българската икономика. Именно индустрията се превърна в гарант на макроикономическата стабилност на страната. Не бива да се пренебрегва обаче факта, че през този тридесетгодишен период от своето развитие тя промени съществено своята структура, форма на собственост, брой заети лица и т. н.

В началото на периода – 1985-89 г. нейната отраслова структура е съставена от 16 отрасъла, сред които водещите са машиностроенето, електротехническата и електронната промишленост – 26,15 %, металообработването – 15,5 %, хранително-вкусовата – 24,9 %, химическата и каучуковата промишлености – 8,8%. Подобна структура не е случайна. Тя напълно съответства на съществуващата тогава международна специализация на страната в рамките на Съвета за икономическа взаимопомощ. Разпадането на този икономически съюз изиграва ролята на катализатор за ускореното преструктуриране на българската индустрия. През 1993 г. когато е най-ниската точка от нейното развитие отрасловата структура е доста по-различна. Генерира се както съществен спад в дела на водещите отрасли – 5,9 % за електротехническата и електронна промишленост, 9 % за металообработването и 14,9 % за машиностроенето, така и допълнително свиване на традиционни за страната ни производства – ХВП, текстилна и шивашка промишленост. Причините за намаляването на техния обем се коренят в процесите на разпад на съществувалия дотогава огромен съветски пазар. Напълно логично е периодът 1989 – 1996 г. да бъде посочен като един от най-трудните за българската индустрия. Той е белязан не само от настъпилите изменения в отрасловата структура, но и от драстични колебания в броя на действащите предприятия и значителното намаляване на

заетите лица. В началото на периода в резултат на извършваните промени и високите темпове на развитие през 80-те години се наблюдава нарастване на броя на индустриалните предприятия преди всичко за сметка на новосъздаваните малки частни фирми. След 1995 г. трендът се обръща и постоянно се констатира намаляване на броя на предприятията в резултат на рязкото съкращаване на държавния сектор. Най-бързо се снижава показателя в отраслите металургия и машиностроене. В традиционните за българската индустрия отрасли – циментова, стъкларска и химическа вследствие на извършената приватизация също намаляват производствените мощности. Към тези негативни тенденции следва да се прибави и кризата с големите стопански структури. Това принуждава правителството през 1996 г. да съгласува с МВФ програма за преструктуриране, в която се предвижда ликвидацията на 64 предприятия, а 70 други следва да бъдат подложени на изолация и оздравяване. В тези две групи попадат почти всички предприятия от водещи отрасли на индустриалното ни производство – енергетика, металургия, машиностроене, транспорт и др. (Ангелов, И. и др. 1997. с. 171-174.)

Изцяло негативни са и тенденциите по отношение на броя на заетите лица. От края на 1989 г. в страната ни се появи и бързо набра скорост непознатото до тогава явление – безработицата. През този най-труден за индустрията и за икономиката ни като цяло период тя достигна до определени критични равнища. По данни на НСИ заетите лица за този период са намалели с 1 079 157 души. През 1993 г. заетите са с 26,18% по-малко от тези през 1989 г., през 1996 г. – с 24,72% по-малко в сравнение с базисната 1989 г. Още по-негативни са тези процеси в индустрията. За отрасъла като цяло заетите лица през същия период са намалели с 734663 души. В относителни числа намалението през 1993 г. е с 40,53%, а през 1996 г. – с 44,65% спрямо базовата 1989 г. Освен общото намаляване на броя на заетите лица в индустриалния отрасъл е констатиран и спад в процента на заетите в промишлеността лица спрямо общия брой заети лица. През отделните години той е както следва: 30,37% от заетите лица са в промишления сектор през 1993 г.; 27,2% – през 1996 г. при 37,7% през 1989 г.(Денева, 2013.с.87-88).

През следващите години индустрията претърпява редица промени както по отношение на своята нормативна регулация, така и на отрасловата структура, формата на собственост и т.н. Предприети са първите мерки за подобряване на бизнес климата, облекчаване на регулативните режими и постигане на макроикономическа стабилност. Прео-

доляна е негативната тенденция в развитието на редица важни за икономиката ни отрасли – електропроизводство, добив на черни и цветни метали, машиностроене и др. В резултат на това се утвърждават нови структурни отрасли – производство на електроенергия, газ и вода – 14,6 %, добив на черни и цветни метали – 10,1 %, производство на метални изделия – 7,8 % от индустриалната продукция на страната. Извършеното преструктуриране на индустриалното производство не може да бъде оценено като изцяло положително тъй като в общата му структура с приоритет са добивните, а не преработващите отрасли. Освен това твърде висок все още е износът на суровини, което при ограничеността на суровинно-енергийната ни база води до отрицателни последствия.

След присъединяването на страната към Европейския съюз индустриалната политика и извършваните трансформации са изцяло съобразени с европейските регулации. Постепенно се засилват темповете на нарастване на индустриалното производство и се постига неговата частична стабилизация, а през 2006 г. индустрията достига обемите от 1990 г. Положителната тенциия в развитието на индустриалния отрасъл се запазва и през следващите две години и през 2008 г. са достигнати обемите на производство от края на 80-те години. В резултат на посочените процеси икономиката на страната се отличава с макроикономическа стабилност и високи темпове на развитие, което се оказа от съществено значение за преодоляване на икономическата криза от 2008-2010 г. Основната тежест на кризата е поета от преработващата промишленост. Нейните отрасли и най-вече шивашката промишленост и текстилното производство първи усетиха ударите на кризата, което доведе до същественото свиване на техния дял в структурата на общото промишлено производство – едва 6,5%. Независимо от коренно променените условия за развитие не се наблюдават драстични изменения в структурата на индустриалния сектор. Продължава увеличаването на относителния дял на ХВП – 17,2 %, на металургията и производството на метални изделия – 16,4 %, и на производството и разпределението на електроенергия, газ и вода – 13,3 %. В част отостаналите отрасли е констатирано постепенно подобряване на резултатите – производство на дървен материал и изделия от него – 3,9 %, производство на машини и оборудване – 3,2 %, производство на електрически съоръжения – 3,0 %. Запазва се негативната тенденция в химическото производство – 3,7 %. През периода 2008-2010 г. не се констатира намаляване на броя на предприятията в индустриалния сектор. Точно обратното – при някои от отраслите той нараства: в добивната промишленост – 33 новосъзда-

дени предприятия; в преработващата – 221, а при производството и разпределението на енергия, газ и вода – нови 718 предприятия. Не се наблюдават съществени изменения и при броя на заетите лица. Естествено е в част от отраслите – шивашка, текстилна промишленост да има негативна тендеция. При други обаче – производството и разпределението на енергия, газ и вода, е точно обратното. Като цяло нивото на заетост в индустриалния сектор през 2010 г. достига до 59,7%. Всичко това е основание индустрията да се определи като един от основните „виновници“ за сравнително по-краткия период на криза у нас и за задържаната въпреки световните тенденции макроикономическа стабилност на страната (Денева, 2013. с.93).

Кризата от 2010 г. изигра особено важна роля в развитието на индустрията не само у нас, но и в цялата Европейска общност. В резултат на нея се осъзна необходимостта от изграждане на силна промишленост. Това доведе до разработването и приемането през 2010 г. от Комисията на ЕС на „Интегрирана индустриална политика за ерата на глобализацията“ като част от Стратегията „Европа 2020“ (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0582:FIN:BG:PDF). Тези действия доведоха до обновяване на Европейската индустриална стратегия и формирането на Единна европейска индустриална политика, съгласно която стабилната промишленост е едно от най-важните условия за изграждането на богата и икономически успешна Европа.

Днес тридесет години по-късно българската индустрия запази и утвърди своята лидерска позиция в общата структура на икономиката. Съвсем различна е нейната отраслова структура (фиг. 1). От фигурата ясно се виждат извършените транформации. Новите структуроопределящи отрасли са производството на основни метали и метални изделия без машини и оборудване, производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия и на газообразни вещества, производството на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини, хранително-вкусовата промишленост. Паралелно с това почти всички отрасли с изключение на производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия и на газообразни вещества бележат ръст на производството спрямо 2015 г. Това се отразява и на съвкупните резултати на индустриалния отрасъл. За 2017 г. по даннни на Министерството на икономиката (https://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/macrobuletin/bg_macro_bulletin_01-2019.pdf) средният индекс на промишленото производство е 105%, а през 2018 г. – 107% (на база 2015 г.). Индексът на

оборота на промишлеността е 111% през 2017 г. и 115% – през 2018 г. (на база 2015 г.). Нараства като цяло и дела на индустрията в брутната добавена стойност – от 21% през 2000 г. на над 25% през последните години (Ангелова, Р. 2016. с. 102-104), което превръща индустрията във водещ сектор на икономиката.

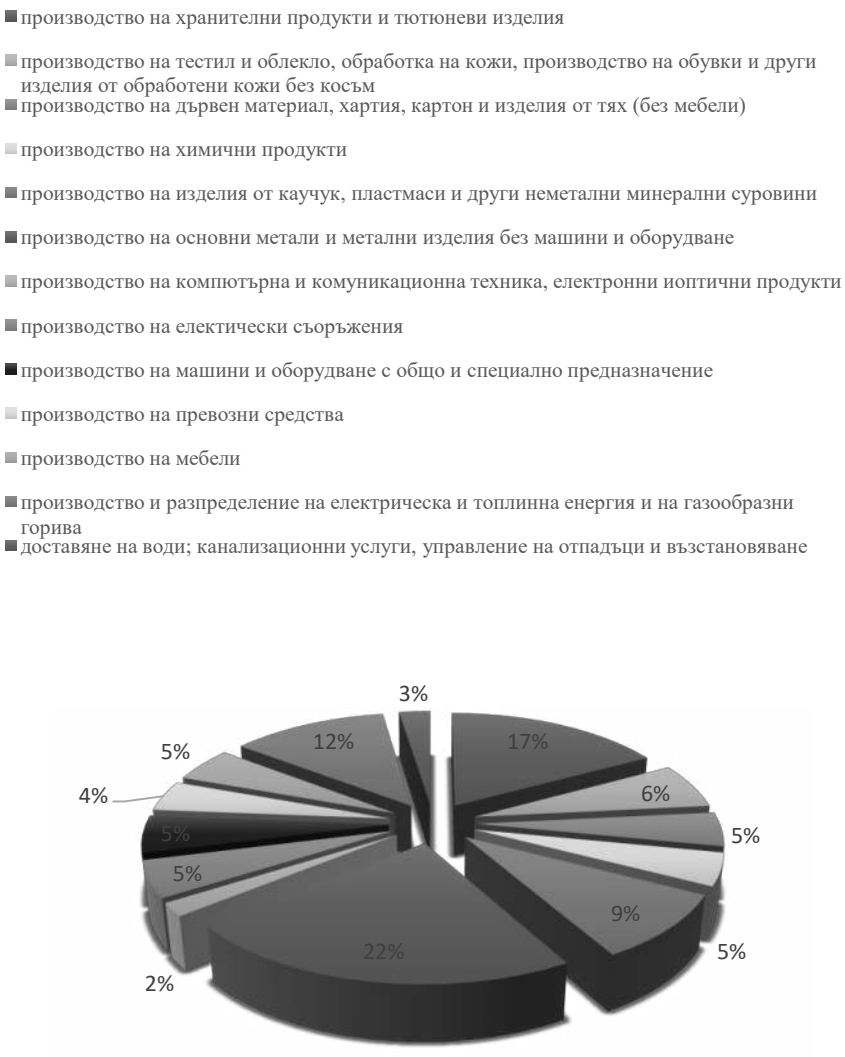

Фигура 1. Отраслова структура на българската индустрия - 2017 г.
Източник: Статически годишник 2018 г.

Извършеното преструктуриране е ориентирано към отрасли, създаващи по-висока добавена стойност като машиностроене, електропроизводство, транспортни средства и др. Това от своя страна рефлектира и върху структурата на износа, където отново преобладаващи през последните години са стоките с инвестиционно предназначение. Те увеличават своя дял от 11% през 2000г. на 26% през 2018 г. (https://ime.bg/bg/articles/v-bylgariya-nishto-ne-se-proizvejda/#ixzz6AEa86yr3). Паралелно с това следва да се отбележи, че увеличението на стоките с висока добавена стойност не е за сметка на останалите стокови групи – потребителски стоки, суровини и т.н. Всъщност те също нарастват в обема на износа, но темповете на това нарастване са значително по-ниски и бавни в сравнение на посочената група.

*

* *

От 2016 г. се обоснова концепцията Индустрия 4.0, която има за цел обединяването на индустриалното производство със съвременната информационна и комуникационна техника. Постепенно се утвърди тезата за необходимостта от дигитализация на производството. Всички тези процеси не подминаха българската икономика и в частност индустриалното ни производство. През 2017 г. Министерски съвет одобри „Концепция за цифрова трансформация на българската индустрия (Индустрия 4.0)“ (https://mi.government.bg/bg/themes/koncepciya-za-cifrova-transformaciya-na-balgarskata-industriya-industriya-4-0-1862-468.html), като основа за разработване на Стратегия за участието на България в Четвъртата индустриална революция. Съгласно тази Концепция основните направления за цифровизация на бизнеса са:

- ✓ Укрепване на връзките между науката и индустрията и ускорено интегриране на България в съществуващите международни и Европейски програми и инициативи по Индустрия 4.0;
- ✓ Технологично обновяване на икономиката посредством въвеждането на стандарти, инфраструктура и механизми за стимулиране на технологичните иновациия чрез технологиите от Индустрия 4.0;
- ✓ Създаване на човешки, научен, организационен и институционален капацитет за развитие на Индустрия 4.0 в България.

Следващите години са от особена важност за българската индустрия защото България заема 27-то място от общо 28 държави, членки

на Европейския съюз по дигитализация на икономиката, а по-малко от една на всеки десет компании у нас може да се отнесе към „високо дигитализираните“.

Литература:

Ангелов, И. и др.(1997). Икономиката на България до 1999 г. БАН. С.

Ангелова, Р. (2016). Българската индустриална политика-в търсене на синхрон между теория и практика. УИ „Паисий Хилендарски“ . Стара Загора.

Денева, А. (2013). Асиметриите в българската индустрия. Библиотека „Образование и наука“. АИ „Ценов“, кн. 30.

Денева, А. (2019). Нормативната рамка на българската индустрия – опит за справяне със стопанските кризи. Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания. т. IV. Кризи и стопанско развитие през вековете. Варна. с. 228-239.

Дочев, И., Николов, Н., Стоянов, Д. и др (1995) Преструктуриране и предприемачество в индустрията на Р България. С.

Статически годишник 2018г. НСИ. С.

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0582:FIN:BG:PDF (3.01.2020).

https://ime.bg/bg/articles/v-bylgariya-nishto-ne-se-proizvejda/#ixzz6AEa86yr3(3.01.2020).

https://mi.government.bg/bg/themes/koncepciya-za-cifrova-transformaciya-na-balgarskata-industriya-industriya-4-0-1862-468.html (3.01.2020).